

УДК 37.013.3:811(075)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2018.33.9919>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА З НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Микола Вашуленко

*Національна академія педагогічних наук України,
вул. Січових Стрільців, 52-А, м. Київ, Україна, 04053*

Відображено сучасні процеси реформування системи шкільної освіти, які стосуються всіх його складників – змісту, методів, форм і засобів. Наголошено, що проблема підручника тісно пов'язана із засобами реформування освіти. Доведено, що сучасний підручник з навчання грамоти є першим підручником з навчання рідної мови і мовлення (мови навчання). Зазначено, що автор такого підручника (Букваря, Азбуки, Абетки) повинен враховувати вікові, фізіологічні і психологічні особливості дітей шестирічного віку, рівень їхньої соціалізації і загального розвитку, який значною мірою виявляється в їхньому словниковому запасі.

Ключові слова: компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, навчання грамоти, підручник, метод навчання грамоти, одиниці читання.

У процесі модернізації загальної середньої освіти якість початкового навчання пов'язують з реалізацією компетентнісного підходу, який передбачає методологічну перебудову навчального процесу на принципах гуманізації і демократизації, спрямовану на особистісний розвиток школярів, формування в них ключових і предметних компетентностей.

З огляду на це перед школою постало завдання підвищити рівень якості загальної середньої освіти учнів, зокрема, забезпечити ефективність засобів для засвоєння обов'язкових результатів навчання, сформувати уміння самостійно здобувати знання і творчо застосовувати їх у розв'язанні практичних завдань.

Сучасні процеси реформування системи шкільної освіти стосуються всіх її складників – змісту, методів, форм і засобів. Саме із засобами тісно пов'язана проблема підручника для початкової школи, яка виникла під час переходу до систематичного навчання першокласників із 6-річного віку.

Підручник як носій змісту освіти і засіб навчання має репрезентувати знання і види діяльності з певного предмета відповідно до Державного стандарту освіти та вимог навчальної програми з урахуванням особливостей цього предмета, типу школи, вікових особливостей учнів і повинен бути укладений на засадах домінувальної концепції навчання.

Особлива роль у розвитку і вихованні особистості молодшого школяра належить навчальному предмету «Українська мова (мова і читання)», оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Основна *мета* цього предмета полягає у формуванні ключової *комунікативної компетентності* молодшого школяра, яка полягає у здатності успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, розв'язання життєво важливих завдань; *соціокультурної компетентності*, яка охоплює загальнокультурний розвиток учнів, адаптацію їх до життя в певному соціальному середовищі, громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання.

Формування комунікативної компетентності починається з навчання грамоти.

Навчання грамоти є складником освітньої галузі «Мови і літератури», це комплексний підготовчий розділ до вивчення двох предметів – української мови і літературного читання. Його мета – сформувати й удосконалити в учнів навички читання і письма; розвинути інтерес до читання і бажання читати; пропедевтично ознайомити учнів із мовними явищами в галузі фонетики, лексики, словотвору, морфології, синтаксису і пунктуації; збагатити словниковий запас молодших школярів.

Процес навчання грамоти відбувається за такими напрямками, що реалізуються на доступному для шестирічних дітей рівні:

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- формування комунікативних умінь;
- гармонійний розвиток усіх форм і видів мовленнєвої діяльності;
- соціокультурний розвиток особистості;
- формування в учнів уміння вчитися.

Період навчання грамоти – це один із найважливіших у житті особистості, коли формується первинна навичка читання, письма, мислення і мовлення; зростає свідомість, формується особистість загалом.

Зміни, які відбулися в розвитку суспільства протягом ХХ ст. і, зокрема, в педагогічній науці й освітній практиці, суттєво змінили думку про Буквар як першу навчальну книгу першокласника. На відміну від того, коли Азбука, Абетка, Материнка, Буквар були призначені зазвичай для опанування учнями елементарного способу читання, у сучасній початковій школі – це перший підручник з навчання рідної мови і мовлення, а також мови навчання, яке відбувається у процесі роботи над усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності – *слуханням/розумінням (аудіювання), говорінням, читанням і письмом*.

Сучасний Буквар – це перша навчальна книга, за допомогою якої дитина опановує грамоту в широкому розумінні значення цього слова. Саме з уроків навчання грамоти розпочинається її шкільне життя, на них вона вчиться читати і писати, відкриває для себе шлях до освіти.

Тому однією з головних умов успішного навчання 6-річних учнів у цей період є: зробити уроки навчання грамоти цікавими, виховати бажання вчитися, здобувати нові знання та вміння, сприяти становленню пізнавального інтересу.

З огляду на це у процесі підготовки рукопису підручника автор має прагнути, щоб структурою, змістом і методичним апаратом книги було *реалізовано*:

– нормативні вимоги Державного стандарту початкової загальної освіти, базової навчальної програми, особистісно орієнтований підхід до навчання грамоти, провідні функції підручника (інформаційну, розвивальну, виховну, мотиваційну);

– відповідність сучасній концепції розвивального навчання та інноваційним підходам у методиці навчання читати, запитами дітей цього віку (у пізнанні, спілкуванні, різноманітній продуктивній діяльності);

– відображення прогресивних педагогічних ідей, принципів народності, доступності й цікавості.

Створюючи Буквар для шестирічних учнів, потрібно враховувати вікові, фізіологічні та психологічні особливості дітей цього віку, рівень їхньої соціалізації, санітарно-гігієнічні вимоги до цього виду навчальної літератури для початкової школи та, крім зазначених вище принципів, такі дидактичні принципи: наочності, доступності й емоційності.

Основними методологічними ідеями концепції підручника з навчання грамоти є: розвиток усного і писемного мовлення учнів, уміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу на засадах особистісно орієнтованого підходу та компетентнісного підходів.

На відміну від підручників з мови для 2–4 класів, Буквар має свою, притаманну лише йому, структуру. Структура Букваря визначена передусім основним методом, за яким відбувається навчання грамоти.

Метод, за яким сучасні шестирічні першокласники опановують грамоту, – є *звуковий аналітико-синтетичний*, який опрацював К. Д. Ушинський. Провідний принцип цього методу можна сформулювати так: *«від звука до букви»*. Це означає, що перед тим, як ознайомити дитину з певною буквою, треба навчити її виконувати різноманітні вимовно-слухові, аналітичні й синтетичні дії з тим звуком (або звуками), який ця буква позначає: правильно вимовляти його, упізнавати в різних позиціях слів (на початку, у середині або в кінці), виокремлювати зі слів, складів і синтезувати з іншими звуками.

У чому ж полягає цінність методу навчання грамоти, який запровадив К. Д. Ушинський, чим пояснюють таку його “живучість”? Відповідь на це запитання знаходимо у творах самого автора, який писав: “Я не тому віддаю перевагу звуковому методу, що діти за ним навчаються швидше читати й писати, а тому, що, досягаючи успішно спеціальної своєї мети, метод цей, водночас, дає дитині самостійність, невпинно вправляє її увагу, пам’ять та мислення і коли перед нею потім розгортається книга, то вона вже значною мірою підготовлена до розуміння того, що читає, і, головне, у неї не придушено, а збуджено інтерес до навчання...” [1]. Отже, переваги звукового аналітико-синтетичного методу полягають не тільки в його раціональній системі навчання читання й письма, а в тому, що діти з перших кроків вивчення рідної мови, як і на інших уроках, мають змогу оволодіти всіма відомими розумовими операціями: аналізом, синтезом, абстрагуванням, класифікацією, узагальненням. Про цю змогу опрацювання фонетико-графічної системи рідної мови, починаючи вже з періоду навчання грамоти, пізніше зазначали й інші методисти.

Зокрема, А. М. Пешковський стверджував: “...Фонетика – це найцікавіший, найближчий для дитини куточок природознавства, і порівняно з граматикою, як такою, їй притаманні саме ті переваги, якими наділені для дитини природничі науки на противагу гуманітарним. <...>Ніде гра не зливається так близько зі справжньою працею, як у фонетиці” [1].

Реалізації принципу “від звука до букви” досягають двома шляхами.

По-перше, наявністю в підручнику спеціального *добукварного періоду*, протягом якого учні знайомляться з реченням, складовою будовою слів і на діапазоні всієї звукової системи мови навчання опановують елементарний *звуковий аналіз* нескладних за будовою слів.

Мета добукварного періоду – формування навичок слухання і говоріння, розвиток усного мовлення і фонематичного слуху дітей. У цей час активно збагачується словниковий запас учнів. Крім того, школярі знайомляться з поняттями “речення”, “слово”, “склад”, “наголос”, отримують загальне поняття *про звуки мовлення*.

Зазначимо, що добукварна частина Букваря, крім іншого, має забезпечувати реалізацію принципу наступності: допомагає першокласнику перейти від дошкільного дитинства (ігрової діяльності) до нової діяльності – навчальної.

У добукварний період закладено основний принцип навчання грамоти на комунікативно-пізнавальних засадах, який, на нашу думку, з одного боку, вводить дитину у світ спілкування, дає їй уявлення про значення слова у спілкуванні, а з іншого – ставить слово як основну одиницю мови в епіцентр розвитку мислення і мовлення. Такий підхід сприяє розумінню дітьми понять

про елементи усного мовлення, готує до писемного мовлення, сприяє розвитку усного мовлення і фонематичного слуху

По-друге, на уроці ознайомлення з новою літерою (букварний період) відбувається попередня актуалізація навчальних аналітико-синтетичних дій зі звуком (звуками), які позначають цією буквою.

Покажемо це на прикладі ознайомлення учнів з буквою Н н.

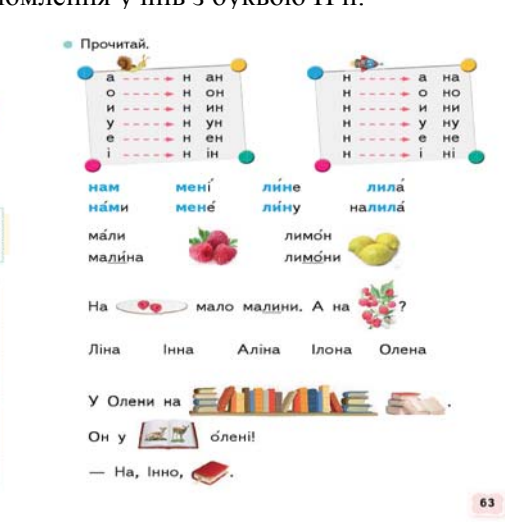

Порівняй перші звуки у словах **ножиці** і **ніж**. Чи є ці звуки у словах другої пари предметів?

Послухайте розповідь. Запам'ятайте слова зі звуками [н], [н].

Спробуй і ти виготовити такі букви.

Склади з олівців букву **И**. Як з букви **И** зробити букву **Н**?

Прочитай.

а	н	ан
о	н	он
и	н	ин
у	н	ун
е	н	ен
і	н	ін

н	а	на
н	о	но
н	и	ни
н	у	ну
н	е	не
н	і	ні

нам мені ліне лила
 нами мене ліну налила

м'яли лимон лимони
 малина лимони

На мало малини. А на ?

Ліна Інна Аліна Ілона Олена

У Олени на .

Он у олені!

— На, Інно, .

На наступному уроці працюють над формуванням навички читання. На початковому етапі цієї роботи речення і мікротексти побудовані шляхом комбінування частини речень зі слів, які учні вже можуть прочитати з доповненням їх предметними малюнками замість слів, які за змістом речення треба додати. Відтворюючи назви зображених предметів, учні відтворюють і засвоюють граматичну форму відповідного слова: На *тарілці* мало малини. А на *гілці*? (На гілці *багато*). В Олени на *полиці книжкі*. Он у *книжці* олені. На, Інно, *книжку*.

За допомогою предметних малюнків, введених у речення, учні відтворюють слова: на *тарілці*, на *гілці*, *багато*, на *полиці книжкі*, у *книжці*, *книжку*.

До компонентів структури текстової частини навчальної книги належить основний текст, додатковий та пояснювальний. Характерною ознакою підручника з навчання грамоти є наявність у ньому методичних орієнтирів щодо загального спрямування навчального тексту – підготовчого й основного.

Окремі *методичні орієнтири* призначені для вчителя. Їхню частину подано у відповідному методичному посібнику, який входить до навчально-методичного комплексу з навчання грамоти, а частину – в самому Букварі.

Важливим дидактичним компонентом Букваря, як й інших підручників для молодших школярів, є зведений покажчик навчальних орієнтирів, в якому наведено в єдиному списку усі умовні позначення з розшифруванням усіх знаків-символів, що орієнтують ще “неграмотних” першокласників під час виконання тих або інших навчальних дій. Такий покажчик може бути подано на форзацах підручника.

Для учнів орієнтири для виконання навчальних завдань подають у зведеній таблиці УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- — розповідаю, обговорюю
- — читаю повільно
- — читаю швидко
- — працюю в парі або групі
- — зробіть
- — розіграйте

Наприклад, на с. 50 бачимо надруковані методичні орієнтири для вчителя (подати текст для слухання; у назвах яких дерев є звук [e]; до якого малюнка подано звукову схему; назвати зображений предмет і сказати, де в слові звук [e] – на початку, у середині або в кінці).

На с. 51, с. 53 учні знайдуть для себе умовні позначення для завдань, зміст яких озвучує вчитель.

Ee

Послухайте вірш. Запам'ятайте слова зі звуком [e].

У назвах яких дерев є звук [e]? До якого малюнка подано звукову схему слова?

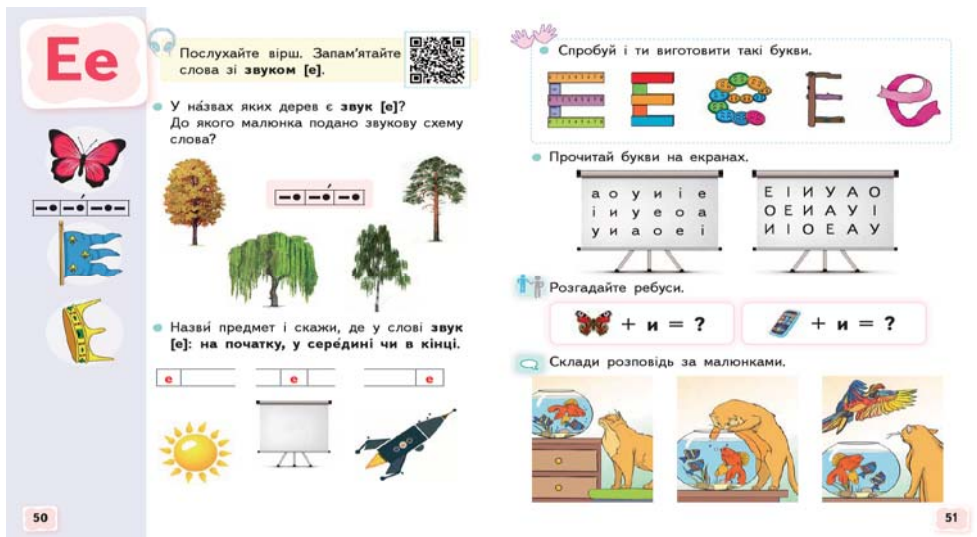
Назвіть предмет і скажіть, де у слові звук [e]: на початку, у середині чи в кінці.

Спробуй і ти виготовити такі букви.

Прочитай букви на екранах.

Розгадайте ребуси.

Склади розповідь за малюнками.

- Добери імена глядачам — дівчинці і хлопчику.
Склади речення за малюнком.

Е _____ Е _____

- Елла і Едуард люблять солодощі. За допомогою схем визнач і скажи, що любить Елла, а що — Едуард.

52

- Назви, які літери «ховаються» під листочками.

- Розкажи, що зображено на малюнку.

— А-о-у-е-і-и! — А-а, о-о, у-у, и-и, і-і!

- Визнач, які два слова «заховалися» в одній схемі.

53

Тематика матеріалів Букваря повинна всебічно репрезентувати навколишній світ дитини.

Автор має вести учня-читача від найближчого оточення – сім'ї, хати, городу, села, міста, лісу до знарядь і продуктів праці, техніки, знань про суспільство тощо.

Принцип народності реалізовано в національній спрямованості матеріалу, характері творів, мови, ілюстративного оформлення. Матеріал яскравий, емоційний, захопливий, який забезпечує не лише загальноосвітній, а й виховний вплив на дитину

У поданому на конкурс Букварі додатковий матеріал до опрацювання основного навчального тексту щодо кожної нової літери містить підготовчі аналітико-синтетичні суто звукові вправи й завдання та вправи й завдання, опосередковані буквами. Зазначимо, що ці додаткові підготовчі елементи, введені безпосередньо до загальної структури Букваря, не повинні «затінювати» своїм обсягом основного тексту. Тому частина додаткових блоків, призначених для застосування індивідуального підходу до навчання дітей грамоти, які в структурі підручника зможуть призвести до перевантаження окремих сторінок і розворотів, будуть подані в додатках – Супутнику Букваря, Зошитах для «друкування» та письма й інших дидактичних матеріалах, які входять до комплекту з навчання грамоти.

На сторінках Букваря запропоновано багато матеріалу для удосконалення техніки читання: читання складів, стовпчиків слів, речень, текстів. Прикладами вправ для підвищення техніки читання є: прочитати

склади; додати до складу букву, щоб утворилося слово; утворити слова зі складів; робота зі складовими таблицями.

Вправи аналітико-синтетичного типу, запропоновані в Букварі, різноманітні: складання та читання складів, обернених і прямих, переставлення і заміна букв, складання слів із букв і складів.

Характерною особливістю підручника є те, що постійно, цілеспрямовано, проводять лексичну роботу над омонімами (*коса* дівчини – *коса*-інструмент), омографами (замок – замок), спільнокореневими словами (ранок – ранкові), багатозначністю (*лисички* – тварини і *лисички* – гриби; (*півники*) – квіти ірису і *півники* – птахи, *котики* верболозу і *котики* – тварини). Лисиці на *ніс* сіла *оса* і їжачок *ніс* на голках яблучко.

У сучасному букварі подано доступні для розуміння дітьми фразеологізми, наприклад: *не задирати носа; не водити за носа; не показувати носа; ловити тав; мати гостре око; накопилити губу*. Ми переконалися, що у своєму спілкуванні учні із задоволенням доречно вживають ці фразеологізми, прочитані в букварі.

Буквар містить багатий матеріал для організації мовленнєвої діяльності першокласників. Лексика, яку потрібно засвоїти дітям, об'єднується навколо цікавих і близьких молодшим школярам тем. У підручнику достатньо матеріалу для практичного засвоєння граматичних конструкцій. Мовну діяльність учнів можна організувати в цікавій, захопливій формі на основі навчально-мовленнєвих ситуацій і мовних сюжетів. З використанням сюжетних ситуаційних ілюстрацій підручника передбачене навчання дітей правильного, чіткого, виразного мовлення.

Послідовність вивчення букв українського алфавіту в букварі наведена відповідно до принципу частотності вживання кожної букви в українському писемному мовленні. З цією метою аналізом було охоплено художні авторські тексти букварного типу і за середнім арифметичним показником визначено місце кожної букви в Букварях.

В основу *способу* першого прочитування слів покладено такі одиниці читання:

1) буква на позначення голосного звука, який становить окремий склад (*а* – кула, *о* – са, *у* – рок, *і* – рис, *е* – кран);

2) сполучення двох букв на позначення приголосного і голосного (злиття приголосного з голосним), яке може становити склад (мо – ло – ко, ли – мо – ни), або бути частиною складу (*ра*-к, *лі*-с, *со*-н);

3) буква на позначення приголосного звука, що стоїть за межами злиття у складі (со – кі – *л*, к – ра – *н*, с – ло – *н*).

Інтервали, які допускає учень під час такого першого прочитування слова, поступово скорочуються під час повторних його прочитувань; поступово учень переходить до читання складами і цілими словами.

У букварі з метою застосування зазначеного алгоритму читання букви на позначення *злиття приголосного з голосним* виділено підкресленням: лис, лампа, листок, смола, вистава, Півник, Котик, ставили.

Ознайомлення з буквами я, ю, є, які можуть позначати м'якість приголосного, позначено попередньою буквою (*зозуля*) або два звуки – [йа], [йу], [йе], [йі] – *Ялта*, *Юрко*, *читає*, та букви на позначення специфічних в українській мові звуків (африкат) – [дз], [дз'], [дж], віднесено до завершального етапу букварного періоду.

У поділі слів на склади в Букварі суворо дотримано наукових принципів українського складоподілу. В українській мові переважно діє принцип відкритого складу (*во – ло – шка*, *ре – ди – ска*, *ли – сток*). Закритий склад з'являється у словах із сонорними приголосними в середині (*сон – це*, *гар – буз*, *мор – ква*, *чай – ка*) та в словах, у яких дзвінкий приголосний звук стоїть перед глухим (*смуж – ка*, *беріз – ка*). У словах, правильне наголошування яких в українській мові може становити для учнів (а в окремих випадках і для вчителів) труднощі, проставлено наголоси.

Теоретична модель сучасного шкільного підручника передбачає наявність у ньому такого структурного елемента, як пояснювальний текст. До елементів пояснювального тексту Букваря належить: *алфавіт*, *лінійки вже вивчених літер*, поданих в ігровій формі, *схеми*, *зразки звукового і звуко-буквеного аналізу*, *складові таблиці різної форми*, *слова в колонках та в таблицях*, *символічні позначення окремих навчальних дій*, *ребуси*, *словниково-логічні вправи* тощо, призначення яких у загальній методичній системі Букваря є не тільки предметно-змістовим, а й методично-процесуальним.

Наголосимо, що навчальні таблиці в Букварі – це особливий логізований інструмент, тому їхня дидактична конструкція органічно поєднує в собі засоби логічного і наочно-образного дитячого мислення шляхом застосування символічних малюнків, кольору, спеціальних виділень і позначок. Зазначимо, що окремі з цих елементів логічно поєднані з основним текстом та ілюстративним матеріалом.

Особливу дидактичну роль у підручнику виконує такий елемент апарата організації засвоєння знань, як *технічні виділення*. До основних засобів виділення в Букварі належать: *шрифти* (напівжирний, курсив, рукописний), *графічні засоби* (підкреслення, наприклад, одиниці читання в слові), *кольоровий друк* (в такий спосіб виділяються скоромовки, загадки, прислів'я), а також комбінування усіх цих засобів. Зокрема, враховували те, що виділення успішно слугують своєму призначенню лише за умови, якщо в їхній формі і структурі є ключ до о д н о з н а ч н о г о розуміння їхніх функцій у загальному методичному апараті підручника.

Багатоаспектною є проблема ілюстрування першої навчальної книги. У доборі сюжетних ілюстрацій ми керувалися не лише конкретно методичною

метою та загальною оцінкою їхнього предметного змісту й естетичних характеристик. Перед художником ставилося завдання враховувати також просторову і композиційну структуру зображень, оскільки вербальний аналіз цих художніх деталей мусить мати активний характер. Школяр, який уголос робить словесний опис ілюстрації в підручнику, водночас здійснює перцептивні та імажинативні дії, які органічно поєднуються з комунікативними. За дотримання такої умови ілюстрації підручника є ефективним засобом, відповідною дидактичною опорою для формування мисленнєвої і мовленнєвої діяльності першокласників. Вони розширюють кругозір учнів, формують естетичні почуття, вчать бачити прекрасне.

Текстовий матеріал Букваря визначений жанровою різноманітністю. У відборі і створенні текстів для Букваря ми керувалися цілями навчання, виховання й розвитку учнів, а також враховували, що тексти підручника мають бути доступними, правдивими, пізнавальними, задовольняти запити дітей.

У підручнику запропоновано твори, зміст яких сприятиме мовленнєвому, естетичному, патріотичному, моральному, загальнокультурному вихованню учнів; збагачуватиме знаннями про культуру рідного краю, його традиції і звичаї.

З метою забезпечення емоційно позитивного тла навчання запропоновано загадки, прислів'я, приказки, скоромовки тощо.

Окремою і найголовнішою дидактичною підсистемою програмового змісту Букваря є його тексти. Зазначимо, що чергування на сторінках підручника *типів тексту* (розповіді, описи і міркування), їхніх *жанрових особливостей* (оповідання, вірші, казки, зразки народної творчості) а також *форми їхньої презентації* (монологічна і діалогічна) частково виконують також функцію організації засвоєння. У побудові сторінок та тематичних розворотів підручників дотримувались логіко-методичної, тематичної цілісності та виховної спрямованості навчального матеріалу.

У Букварі враховано гендерний аспект: в ілюстративному матеріалі рівномірну увагу приділено зображенню хлопчиків і дівчаток, а в текстовому – приблизно однакової кількості чоловічих і жіночих імен. Більшу частину дитячих імен у Букварі подаємо в зменшувально-пестливій формі, властивій українським дитячим іменам. Паралельно з дитячими іменами тексти містять і дорослі імена – і не тільки сучасні, а й давні: садівник Олена Данилівна, учителька Ганна Григорівна, космонавти Юрій Гагарін і Леонід Каденюк, капітан теплохода Яків Петрович. В окремих текстах можуть фігурувати бабусі Ганна, Явдоха, Одарка та дідуся Кирило, Василь, Матвій.

В авторських текстах першокласники знайомляться з іменами і прізвищами українських авторів (Галина Демченко, Наталя Забіла, Платон Воронько, Михайло Коцюбинський, Анатолій Камінчик, Анатолій

Костецький, Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко, Василь Сухомлинський, Василь Симоненко, Ліна Костенко, Олександр Пархоменко, Ганна Чубач та ін.). Згадані і видатні історичні діячі – Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Григорій Сковорода, Іван Мазепа.

Підручник містить достатній навчальний матеріал для забезпечення диференційованого навчання, ефективної організації навчальної діяльності учнів з різними здібностями і навчальними можливостями. Методичні рекомендації для вчителя щодо особистісно орієнтованого використання цього матеріалу буде подано в посібнику для вчителя «Навчання грамоти в 1 класі».

Отже, можемо дійти висновку, що сучасний підручник з навчання грамоти водночас має виконувати функцію першого шкільного підручника з вивчення рідної мови (мови навчання), у нашому варіанті – української.

1. Пешковський А. М. Методическое приложение к книге «Наш язык» / А.М. Пешковський – Москва, 1923. – С. 12.

*Стаття: надійшла до редколегії 09.07.2018
доопрацьована 11.09.2018
прийнята до друку 25.11.2018*

CONCEPTUAL BASES FOR THE CONSTRUCTION OF A MODERN TEXTBOOK ON LITERACY

Mykola Vashulenko

*National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Sichovykh Striltsiv Str., 52-A, Kyiv, Ukraine-04053*

The article reflects the modern processes of the school education system, which relate to all its components such as the content, methods, forms and means. The problem of the textbook is closely linked to the means of reforming education. The modern textbook on literacy is the first textbook for teaching native language and speech (the language of instruction). The author of such a textbook (the ABC or Alphabet) should consider the age, physiological and psychological characteristics of six-year-old children, the level of their socialization and general development, which is mostly reflected in their vocabulary. The author of the article analyzes the purpose of teaching the Ukrainian language as a separate subject and a means of mastering all other school subjects. He considers the communicative and sociocultural competence, the directions of carrying out the process of grammar

learning. The paper also defines the criteria for the authors of the textbooks to implement the structure, content and methodical apparatus of the book. The value of the method for learning grammar, the implementation of the principle “sound to the letter”, and the purpose of teaching grammar periods are revealed. The textbook introduces sufficient educational material to provide differentiated learning, the effective organization of educational activities of the students with different abilities and educational capabilities. In this article, the author focuses on the directions of enhancing the literacy of six-year first-graders, and improving the conditions for the successful training of students; determines the implementation of the ABC content and methodical apparatus; describes the methodical ideas of the textbook concept; reveals the main principles of the modern methods of teaching grammar, the ways of their implementation and the difference between the structure of the ABC and the textbooks on the Ukrainian language for the grades 2-4. The main texts, the additional and explanatory ones as the components of the study book structure are presented, as well as the didactic subsystems of the ABC program content are revealed.

Key words: competence approach, communicative competence, literacy training, textbook, method of teaching literacy, reading units.